

Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (Convenția de la Istanbul): Intrebări și răspunsuri

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Violența împotriva femeilor este un fenomen structural și global, care nu cunoaște granițe sociale, economice ori naționale. Este o încălcare gravă a drepturilor omului, care rămâne în mare măsură nesancționată. În fiecare zi, în Europa, femeile sunt abuzate fizic și psihic, în „siguranța” propriului cămin, urmărite, hărțuite, violate, mutilate, forțate de către familiile să se căsătorească lor, sau sunt sterilizate împotriva voinței lor. Exemple de violență împotriva femeilor sunt infinite, victimele acestei violențe, nenumărate. Studii naționale și europene precum și diverse campanii de conștientizare au arătat cât de răspândită este violența domestică și sexuală. Dezvăluirile mișcării ‘#MeToo’ în Europa au arătat cât de extins este abuzul sexual și cât de dificil le este femeilor să vorbească despre acest fenomen. Celor mai multe dintre femei le este prea frică sau prea rușine să caute ajutor, uneori plătind cu viața pentru tăcerea lor. Cele care vorbesc despre acest fenomen nu sunt întotdeauna auzite. Violența domestică este o altă formă de violență foarte des întâlnită care le afectează pe majoritatea femeilor, dar și pe bărbați, copii și bătrâni. Puțini dintre agresori sunt judecați, și mai puțini sunt condamnați.

■ Asumându-și rolul de lider în protecția drepturilor omului, Consiliul Europei a adoptat Convenția privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și violenței domestice (Convenția de la Istanbul). Convenția de la Istanbul este recunoscută pe scară largă drept cel mai cuprinzător instrument juridic pentru prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice din perspectiva încălcării drepturilor omului. De la deschiderea sa pentru semnare, în 2011, Convenția a atras suport semnificativ la toate nivelurile: național, regional și guvernamental, public, parlamentar, de la alte organizații internaționale pentru drepturile omului naționale și regionale, organizații ale societății civile, de la mediul academic și de la mass-media. Convenției i-au fost acordate premii naționale și internaționale pentru viziunea sa de a menține femeile și fetele în siguranță față de manifestările violenței.

■ Aceasta a intrat în vigoare în 2014 – la doar trei ani de la adoptare, arătând astfel statelor membre atât necesitatea de a avea un tratat cu putere de lege care să le ghideze în eforturile lor de a pune capăt violenței bazate pe gen, cât și a angajamentului lor politic față de principiile și valorile înglobate în convenție.

■ În ciuda obiectivelor clar exprimate în cadrul convenției, gravității fenomenului și impactului său asupra victimelor și societății, un număr de grupuri ultra conservatoare și religioase, au răspândit, în ultimii ani, afirmații false despre convenție, în special despre conceptul de „gen” inclus în text. Aceste reprezentări greșite trebuie dezvăluite și combătute prin sublinierea scopului Convenției de la Istanbul: eradicarea violenței împotriva femeilor și protejarea drepturilor lor.

CARE SUNT OBIECTIVELE CONVENȚIEI DE LA ISTANBUL?

■ Eradicarea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice trebuie să reprezinte un obiectiv important al politicii fiecărui guvern care este angajat în protejarea drepturilor omului pentru toți. În ultimii 30 de ani, mulți pași importanți au fost făcuți într-o serie de state membre ale Consiliului Europei, însă legislația existentă este adesea insuficient implementată, serviciile pentru victime rămân puține sau insuficient susținute financiar, iar atitudinea sexistă domină. În plus, legislația și sprijinul disponibil variază în mare măsură de la țară la țară, ceea ce conduce la mari diferențe în ceea ce privește protecția victimelor.

■ Convenția de la Istanbul solicită guvernelor care au ratificat-o să adopte un set complet de măsuri pentru a combate toate formele de violență împotriva femeilor și violența domestică. Fiecare prevedere a convenției este menită să prevină violența, să ajute victimele și să asigure sancționarea agresorilor. Se cere incriminarea și sancționarea legală a diferitelor forme de violență împotriva femeilor, de exemplu a violenței domestice, hărțuirii, hărțuirii sexuale și violenței psihologice. A reglementa violența împotriva femeilor și a ști că este o infracțiune va ajuta la eradicarea acesteia.

■ Dezvoltarea unei convenții care conține un set de standarde cu putere de lege pentru o mai bună protecție și sprijin reprezintă un pas important către un răspuns comprehensiv și integrat pentru a asigura o viață fără violență pentru toate femeile.

CARE ESTE VALOAREA ADĂUGATĂ A CONVENȚIEI DE LA ISTANBUL?

■ Convenția clarifică faptul că violența împotriva femeilor și violența domestică nu mai pot fi considerate probleme personale statele având obligația, prin politici complete și integrate, să prevină violența, să protejeze victimele și să-i pedepsească pe agresori. Acceptând convenția, guvernele sunt obligate să-și modifice legislația, să introducă măsuri practice și să aloce resurse pentru a nu mai tolera violența împotriva femeilor și violența domestică. Prevenirea și combaterea acestora nu mai este o chestiune de bunăvoință, ci o obligație legală. Aceasta abordare va ajuta victimele din toată Europa și din alte părți.

■ În afară de obligațiile legale, convenția lansează un important semnal politic și societății, în general, cu privire la faptul că violența împotriva femeilor și violența domestică sunt inacceptabile. Scopul ei este de a pune în lumină realitatea pe care o trăiesc atâtea femei și fete care suportă violența, să conștientizeze opinia publică și să schimbe mentalitățile pe termen lung.

CONVENȚIA DE LA ISTANBUL SE APLICĂ NUMAI FEMEILOR?

■ Nu. Convenția se aplică mai ales femeilor, deoarece se referă la forme de violență pe care numai femeile le trăiesc, pentru că aparțin sexului feminin (avorturi forțate, mutilare genitală feminină), sau pe care le suportă mult mai des decât bărbații (violență sexuală și viol, hărțuire, hărțuire sexuală, violență domestică, căsătorie forțată, sterilizare forțată). Aceste forme de violență sunt rezultatul relațiilor de putere inegală dintre bărbați și femei și o consecință a discriminării împotriva femeilor.

■ Totuși, și bărbații suportă anumite forme de violență de care se ocupă convenția, precum violența domestică și căsătoria forțată, deși mai rar și în forme mai puțin grave. Convenția recunoaște acest lucru și încurajează părțile să aplice prevederile ei pentru toate victimele violenței domestice, inclusiv bărbați, copii și bătrâni. Statele pot alege să aplice sau nu convenția pentru aceste victime ale violenței domestice.

DE CE VORBEȘTE CONVENȚIA DE LA ISTANBUL DESPRE „NATURA DE GEN” A VIOLENȚEI ÎMPOTRIVA FEMEILOR ȘI A VIOLENȚEI DOMESTICE?

■ Convenția vorbește despre natura „de gen” a violenței împotriva femeilor, ori despre „violența bazată pe gen”, deoarece se referă la forme de violență îndreptate împotriva femeilor din perspectiva apartenenței la sexul feminin și/sau le afectează pe femei în mod disproporționat (vezi mai sus). Tot din acest motiv, violența împotriva femeilor nu poate fi luată în calcul fără să ne referim la chestiunile legate de egalitatea de gen.

■ În consecință, convenția poziționează eradicarea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice în contextul realizării egalității de gen de jure și de facto. Preambulul său recunoaște natura structurală a acestei violențe, care este atât o cauză, cât și o consecință a relațiilor de putere inegală dintre bărbați și femei și care limitează avansarea deplină a femeilor.

■ Convenția de la Istanbul nu caută să „elimine diferențele” dintre bărbați și femei, sau să sugereze că bărbații și femeile sunt, sau ar trebui să fie „la fel”. Totuși, convenția solicită măsuri care să contracareze ideea că femeile sunt inferioare bărbaților. Într-adevăr, prejudecățile, stereotipurile, obiceiurile și tradițiile încă îi favorizează pe bărbați în multe situații, de exemplu în sfera publică și privată, viața politică, în relațiile de muncă, în sistemele educaționale, în raportarea infracțiunilor către poliție ori în fața instanțelor judecătorești. Toate acestea îngreunează efortul femeilor de a dezvălui cazurile de violență și de a obține respectarea drepturilor lor.

DE CE CONȚINE CONVENȚIA DE LA ISTANBUL DEFINIȚIA TERMENULUI „GEN”?

■ Convenția plasează obligația de a preveni și combate violența împotriva femeilor în cadrul mai larg al realizării egalității de șanse între femei și bărbați. Inițiatorii acesteia se referă astfel la relațiile dintre bărbați și femei, rolul și atributele lor în societate, considerând astfel important să ofere o definiție a termenului „gen”. Scopul acestui termen nu este de a înlocui definiția biologică a cuvântului „sex”, și nici termenii „femei” și „bărbați”, ci să accentueze cât de mult inegalitățile, stereotipurile și – în consecință – violența nu își au originea în diferențele biologice, ci mai degrabă într-o construcție socială, adică în atitudinile și percepțiile despre cum femeile și bărbații sunt și trebuie să fie într-o societate.

■ Articolul 3(c) explică „genul”, drept „rolul social, comportamentul, activitățile și atributele pe care o societate dată le consideră potrivite pentru femei și bărbați”. Cercetările au arătat că anumite roluri sau stereotipuri reproduc practici nedorite și dăunătoare și contribuie la acceptarea violenței împotriva femeilor. De aceea, Articolul 12(1) prevede eradicarea prejudecăților, obiceiurilor, tradițiilor și altor practici care sunt bazate pe ideea inferiorității femeilor, sau pe roluri de gen stereotipe, ca obligație generală de a preveni violența. La rândul lor, înțelegând influența unor astfel de prejudecăți, obiceiuri și tradiții, guvernele pot adopta o „înțelegere bazată pe gen” a violenței, așa cum cere convenția.

■ Definirea termenului „gen” ajută de asemenea la înțelegerea definiției „violență împotriva femeilor bazată pe gen”, care înseamnă „violență îndreptată împotriva unei femei deoarece aparține sexului feminin, sau care le afectează pe femei mai mult decât pe bărbați”, după cum se arată în Articolul 3(d). El nu înlocuiește termenii „femei” și „bărbați”.

■ Nu este prima oară când termenul „gen” apare în instrumente juridice internaționale. Totuși, dificultățile privind traducerea termenului „gen” și diferența lui față de termenul „sex” în limbile care nu au un echivalent exact, au fost uneori folosite pentru a alimenta controverse privind convenția și implicațiile sale. Astfel de dificultăți nu pot deveni un pretext pentru respingerea convenției, ori un obstacol în calea implementării ei: convenția nu necesită o adaptare a sistemelor juridice naționale pentru a încorpora folosirea termenului „gen”, ci îl utilizează pentru a explica scopul măsurilor pe care le cere statelor spre implementare. Convenția a fost deja ratificată și implementată în țări care folosesc limbi ce nu au un echivalent exact al termenului „gen” (aparținând unor grupuri lingvistice diferite, precum limbi germanice, romanice, slave, etc), fără ca acest lucru să dea naștere la controverse.

ASIGURAREA MAI MULTOR DREPTURI PENTRU FEMEI VA REPREZENTA O AMENINȚARE PENTRU FAMILIE?

■ Obiectivul convenției nu este de a reglementa viața și/sau structura familiei. În acest sens, documentul nu conține o definiție a termenului „familie”, și nici nu promovează un anumit tipar de familie. Convenția solicită guvernelor să asigure siguranța victimelor care se află în pericol în propriile cămine sau sunt amenințate de membrii familiei, soți ori parteneri intimi, această formă de violență fiind din păcate, cea mai comună.

■ Întrucât scopul convenției este de a aborda violența împotriva femeilor și violența domestică oriunde s-ar întâmpla acestea, convenția nu-și limitează aplicarea la parteneri căsătoriți legal, ci o extinde către toți partenerii, căsătoriți sau nu, de același sex ori de sexe diferite. Niciun grup de victime nu este exclus de la protecție pe baza statutului marital sau al oricărui alt motiv de discriminare prevăzut în convenție.

■ Filozofia Convenției este de a oferi siguranță, protecție, sprijin și posibilitatea de a-și reface viața fără violență pentru toți cei care trăiesc într-o relație abuzivă. Acest lucru este cu atât mai important în situațiile în care sunt implicați copii, întrucât a fi martor la abuzurile care au loc în propria casă este de asemenea foarte dăunător, generând consecințe pe termen lung. Pentru aceste motive convenția acordă prioritate siguranței copiilor în raport cu drepturile de custodie în familiile dezbinat de violență. Convenția de la Istanbul nu neagă beneficiile custodiei comune, dar vrea să asigure că nu sunt puse în pericol drepturile și siguranța victimelor și copiilor. Adevărata amenințare pentru familie este violența însăși, nu măsurile care au ca scop protecția și asistența victimelor.

CE SPUNE CONVENȚIA DE LA ISTANBUL DESPRE STEREOTIPURILE DE GEN ȘI EDUCAȚIE?

■ Reproducerea stereotipurilor de gen în educație se traduce în limitarea dezvoltării talențelor și abilităților naturale ale băieților și fetelor, alegerilor educaționale și profesionale, cât și a oportunităților de viață. Educația pe care o primesc copiii influențează în mod semnificativ felul în care se percep pe ei înșiși, colegii lor, și felul în care interacționează cu celălalt sex. Nimic din ceea ce se predă în instituțiile de învățământ nu trebuie să influențeze tânăra generație în sensul acceptării discriminării bazate pe gen și violența împotriva femeilor.

■ În acest sens, Convenția de la Istanbul își propune să promoveze, prin sectorul educațional, valori ale egalității de gen, respect reciproc și non-violență în relațiile interpersonale, roluri de gen non-stereotipe, dreptul la integritatea personală și conștientizarea cu privire la violența bazată pe gen și despre necesitatea de a o combate (Articolul 14). Aceste valori vor ajuta copiii să devină cetățeni respectuoși și democrați fără a afecta alegerile lor în privința orientării sexuale și identității de gen.

■ Inițiatorii Convenției au considerat acest lucru un aspect important în prevenirea violenței împotriva femeilor, deoarece atitudinile, convingerile și comportamentul uman se conturează foarte devreme în viață. Predarea valorilor menționate mai sus în instituții private și de stat poate sprijini neacceptarea violenței împotriva femeilor. Articolul 14 oferă flexibilitate maximă părților, întrucât decizia privind când și cum să ofere aceste învățături este la latitudinea lor.

■ Eliminarea stereotipurilor de gen nu înseamnă înlăturarea tuturor tradițiilor și obiceiurilor. Transmiterea obiceiurilor și credințelor din generație în generație este un lucru important în formarea identității noastre. Unele practici care țin de obiceiuri și tradiții sunt, totuși, dăunătoare pentru femei și fete și le pot expune pericolului violenței. În acest sens, se impune destrucerea stereotipurilor privind femeile și bărbații, invocate ca justificare pentru aceste tradiții dăunătoare. Aceste prevederi se traduc în măsuri de protecție ale femeilor și fetelor atât în propriile cămine cât și în afara lor, prin urmare nu se referă la ideea de a le cere băieților să se îmbrace și să se joace ca o fată” și vice versa.

CUM SE RAPORTEAZĂ CONVENȚIA DE LA ISTANBUL LA PROBLEMELE DE ORIENTARE SEXUALĂ ȘI IDENTITATE DE GEN?

■ Convenția de la Istanbul nu stabilește noi standarde privind identitatea de gen și orientarea sexuală, și inclusiv în legătură cu recunoașterea legală a cuplurilor de același sex.

■ Principiul nediscriminării pe motiv de identitate de gen sau orientare sexuală este bazat pe obligații legale provenite din alte instrumente juridice, în primul rând Convenția europeană pentru drepturile omului (Articolul 14: interzicerea discriminării; Protocolul nr. 12) și jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului (vezi de ex. Oliari v. Italia, 2015, Ratzenböck și Seydl v. Austria, 2017) cât și Recomandarea Comitetului de Miniștri din cadrul Consiliului Europei (2010)5 către statele membre privind măsurile de combatere a discriminării pe motiv de orientare sexuală și identitate de gen.

■ Convenția de la Istanbul interzice discriminarea pe mai multe considerente, inclusiv identitatea de gen și orientarea sexuală (Articolul 4, paragraful 3), pentru a asigura protecție și sprijin pentru toate victimele violenței, indiferent de caracteristicile pe care le-ar putea avea. Aplicarea prevederilor convenției fără nicio discriminare pe baza identității de gen ar însemna, de exemplu, asigurarea faptului ca identitatea de gen a persoanelor trans-sexuale să nu le excludă de la sprijinul și protecția garantată în situații de violență domestică, abuz sexual, viol și căsătorie forțată. Același lucru este valabil pentru femeile angajate în relații cu

persoane de același sex, astfel că toate femeile, inclusiv lesbienele, bisexualele și trans-sexualele să aibă acces la adăposturi pentru victimele violenței domestice, de exemplu, și dreptul de a duce o viață fără violență. În aceeași categorie pot intra și homosexualii care se confruntă cu violența domestică.

ESTE TIMPUL SĂ PUNEM CAPĂT SPECULAȚIILOR ȘI DEZINFORMĂRII PRIVIND CONVENȚIA DE LA ISTANBUL

■ Nu există secrete sau o „agendă ascunsă” a Convenției de la Istanbul. Convenția de la Istanbul este rezultatul unor lungi negocieri, care au dus la adoptarea ei prin consens de către toate statele membre ale Consiliului Europei. Se bazează pe politici și legislații testate, care au dat rezultate pozitive la nivelul statelor membre.

■ Scopurile ei sunt afirmate clar în Articolul 1: prevenirea, protecția și incriminarea faptelor de violență împotriva femeilor și violență domestică. Aceste măsuri presupun abordarea cauzei principale a violenței: inegalitățile între femei și bărbați în societatea noastră. De aceea, convenția conține mai multe prevederi care combat ideile persistente despre inferioritatea femeilor față de bărbați și despre rolurile și comportamentul pe care femeile și bărbații trebuie să le aibă în sfera privată și cea publică.

■ Din acest punct de vedere, Convenția de la Istanbul nu forțează o agendă care ar „periclita” structura și valorile societății. De asemenea, nu impune anumite alegeri cu privire la viața personală pentru femei și bărbați. Indiferent de alegerile personale ale fiecăruia, fie ca vor să fie îngrijitori, părinți, ori să opteze pentru o carieră de succes, convenția nu obligă pe nimeni să adopte un anumit stil de viață. Ea se opune totuși încercărilor de a:

- ▶ lega oamenii de rolurile tradiționale, limitându-le astfel dezvoltarea personală, educațională și profesională și ocaziile de viață în general;
- ▶ justifica și menține patriarhatul, relațiile istorice de putere a bărbatului asupra femeii și atitudinile sexiste, care înfrânează dezvoltarea egalității de gen;
- ▶ nesocoti dreptul femeilor de a trăi fără violență.

SĂ FII PARTE LA CONVENȚIA DE LA ISTANBUL: UNIȚI PENTRU A PUNE CAPĂT VIOLENȚEI ÎMPOTRIVA FEMEILOR

— Convenția de la Istanbul are un impact pozitiv asupra vieții femeilor din toată Europa. A le solicita guvernelor să prevină violența împotriva femeilor, să le protejeze și să asiste victimele și să-i sancționeze pe agresori într-un efort multilateral de a stopa această violență înseamnă să le redai femeilor demnitatea, o valoare esențială, conform Convenției europene privind drepturile omului (Y.Y. v Turcia, 2015), înseamnă să asiguri drepturile de bază ale femeilor, plasându-le în centrul politicii de stat.

— Convenția de la Istanbul a inițiat și a condus la schimbări importante în legislație, cum ar fi înființarea unor servicii mai bune pentru victime, alocarea resurselor și intensificarea eforturilor de instruire. Exemple concrete din țări care implementează Convenția includ: adoptarea legislației care introduce noi definiții pentru hărțuire și hărțuire sexuală; schimbarea definiției violului, care să se bazeze mai degrabă pe lipsa consimțământului decât pe dovezi privind folosirea forței; asigurarea de „răspunsuri comunitare coordonate”, unde profesioniștii care sunt solicitați de victime vor preda cazul unei echipe multi-disciplinare pentru asigurarea asistenței; crearea de linii naționale 24/7, care să le îndrume pe femei către serviciile de consiliere cele mai apropiate; înființarea de adăposturi din fonduri publice în zone unde nu erau disponibile anterior; introducerea în programele de învățământ ale diferitelor grade universitare a unor teme care abordează violența împotriva femeilor (drept, medicină, asistență medicală, psihologie, studii sociale, etc.); furnizarea de instruire specială pentru judecători, procurori și avocați, pentru a îmbunătăți accesul femeilor la protecție și soluții.

— În general, Convenția de la Istanbul a creat un impuls pentru politici, servicii și discursuri mai bune în jurul violenței pe care o trăiesc femeile și fetele, și cum pot ele să fie ajutate și împuternicite. Profesioniști de la toate nivelurile (aplicarea legii, servicii sociale, servicii de consiliere și asistență, etc.) au beneficiat de acest nou imbold și sunt martorii unei conștientizări sporite asupra acestei problematice. Nevoia de a acționa este reală. Eradicarea violenței împotriva femeilor trebuie să fie idealul care să ne unească pe toți.

Convenția de la Istanbul a Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și violenței domestice: prevenirea violenței, protecția victimelor și acuzarea făptașilor, în scopul abordării acestei grave încălcări a drepturilor omului.

www.coe.int/conventionviolence
conventionviolence@coe.int

www.coe.int

Consiliul Europei este organizația drepturilor omului cea mai importantă de pe continent. Ea are 47 de state membre, dintre care 28 sunt membre ale Uniunii Europene. Toate statele membre au semnat „Convenția europeană a drepturilor omului”, un tratat menit să protejeze drepturile omului, democrația și statul de drept. Curtea Europeană a Drepturilor Omului supraveghează implementarea Convenției în cadrul statelor membre.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE